

ÖDÜLLERE İLİŞKİN ANNE BABA TUTUMLARI ÖLÇEĞİ: ÖLÇEK UYARLAMA ÇALIŞMASI

PARENTAL ATTITUDES ABOUT REWARDS SCALE: AN ADAPTATION STUDY

Hidayet DİKİCİ¹, Selda ÖZDEMİR²

Öz: Bu çalışmanın amacı Fabes, Fultz, Eisenberg, Plumlee ve Christopher (1989) tarafından geliştirilen Ödüllere İlişkin Anne Baba Tutumları Ölçeği'nin (Parental Attitudes About Rewards Scale) Türkçe'ye uyarlaması ve geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasının yapılmasıdır. Ölçek ilköğretim okullarına çocuğu devam eden 254 anne ve 98 baba olmak üzere toplam 352 ebeveyne uygulanmıştır. Ölçeğin geçerlik çalışması kapsamında yapı geçerliğine bakılmış ve yapı geçerliğine ilişkin kanıtları ortaya koymak amacıyla Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) gerçekleştirilmiş, AFA sonucunda ölçeğin üç boyutlu yapıda olduğu belirlenmiştir. AFA sonucunda elde edilen yapının uygunluğunu test etmek amacıyla Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yapılmıştır. Ölçeğin güvenilirliğine ilişkin kanıtlar sunmak amacıyla madde-toplam korelasyonu ile iç tutarlılık bilgisini veren Cronbach Alfa korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. DFA sonucunda ($\chi^2/sd = 2.62$, AGFI = 0.91, GFI = 0.94, RMSEA= 0.062, NFI = 0.92, NNFI, CFI ve IFI = 0.95) çoklu uyum indeksleri incelendiğinde, analiz sonucu elde edilen değerlerin kabul edilebilir ölçütlerin içerisinde olduğu gözlemlenmiştir. Uyarlanan ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık 0.76 bulunmuştur. Araştırma bulguları tartışılmış, ileri araştırmalara yönelik öneriler yer verilmiştir.

Abstract: The purpose of this study is to adapt the Parental Attitudes About Rewards Scale developed by Fabes, Fultz, Eisenberg, Plumleeve, and Christopher (1989) to Turkish and investigate the validity and reliability of the scale. The scale used to examine the parental attitudes and behaviors concerning the effects of reward use on child behavior consists of two subscales. The study was implemented with a total of 352 parents, including 254 mothers and 98 fathers whose child is attending primary schools. The construct validity of the scale was tested through Explanatory Factor Analysis (EFA) and Confirmatory Factor Analysis (CFA). The Exploratory Factor Analysis EFA was conducted to obtain the evidence for the construct validity and its results showed that the scale was three-dimensional. Confirmatory Factor Analysis was conducted to test the suitability of the structure obtained as a result of EFA. In order to determine the reliability of the scale, the Cronbach Alpha correlation coefficient, which gives the item-total correlation and the internal consistency information, was calculated. The multiple fit indices showed an acceptable fitting model ($\chi^2 / df = 2.62$, AGFI = 0.91, GFI = 0.94, RMSEA = 0.062, NFI = 0.92, NNFI, CFI and IFI = 0.95). The Cronbach alpha internal consistency of the adapted scale was found to be .76. The findings of the current study were discussed and suggestions for future studies were provided.

Anahtar sözcükler: Ödüllere İlişkin Anne Baba Tutumları Ölçeği, ödül, pekiştirme, geçerlik ve güvenilirlik

Keywords: Parental Attitudes about Rewards Scale, rewards, reinforcement, validity, and reliability

Bu makaleye atf vermek için:

Dikici, H., & Özdemir, S. (2021). Ödüllere İlişkin Anne Baba Tutumları Ölçeği: Ölçek uyarlama çalışması. *Trakya Eğitim Dergisi*, 11(3), 1484-1497.

Cite this article as:

Dikici, H., & Özdemir, S. (2021). Parental attitudes about rewards scale: a scale adaptation. *Trakya Journal of Education*, 11 (3), 1484-1497.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

It has been well known that the reactions given to people's behaviors in various situations including social or daily life have an important role in shaping people's future behaviors (Schunk, 2012). While these reactions, which affect how the behaviors are shaped, are sometimes practiced systematically, they also develop naturally.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Niğde/Türkiye, e-mail: hdikici@ohu.edu.tr ORCID:0000-0003-1977-966X

² Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Ankara /Türkiye, e-mail:seldaozdemir@hacettepe.edu.tr ORCID: 0000-0001-9205-5946

According to behaviorist theory, learning takes place through “reinforcements” and the results of the behaviors can reveal how the future behaviors will be shaped (Alberto & Troutman, 2012; Bigge & Shermis, 2004; Kazdin, 2012). The reactions received in response to the behaviors may be the results of the previous behaviors. While many researchers have emphasized that there has been a consensus in today's psychology and special education disciplines that reinforcers are a tool that reduces negative behaviors whereas maintain and strengthen positive behaviors, (McLeod, Fisher, & Hoover, 2003) the number of researchers who argue that the use of external and materialistic rewards has negative effects on children's inner motivation. Researchers emphasize that the use of rewards and punishment should be considered as two constant dimensions of the same discipline approach (Kohn, 1994). Although the effects of the positive parenting approach on the social-emotional and cognitive development of children have been widely agreed upon, the question of whether reward use, which includes reinforcers, is related to the positive parenting approach has been a topic of discussion in the literature for a long time. Many researchers have argued that rewards affect internal motivation negatively and addressed that rewards prevent children enjoying from the activity by themselves, and therefore, these researchers have warned teachers and parents to be careful about using rewards (Deci, Koestner, & Ryan, 1999; Deci, Ryan, & Koestner, 2001; Kohn, 1993). Parental behaviors and attitudes play a key role in the rewarding processes. Considering all these impacts and that many external factors can influence the internal motivational dynamics (Viau, 2008), the examination of the attitudes and behaviors of the families related to the use of rewards by the experts working with families can contribute both to the children's learning processes and the determination of underlying reasons of various problem behaviors of children. It is crucial to understand the parental attitudes about the use of rewards because understanding parental attitudes provide important information to analyze a family's child-rearing dynamics concerning social and academic motivation provided to their children. Indeed, it has been well known in the literature that parents' behaviors have direct or indirect effects on a child's development of positive behaviors (Ruble, McDuffie, King, & Lorenz, 2008; Roggman, 2013). In Turkey, many parents have been trained in the use of instructional interventions within the field of family education and early intervention, however, researchers pointed out that family training researchers are away from understanding the family dynamics, cultural characteristics, and parenting styles of families when designing such studies. Furthermore, understanding parental practices within a family-centered perspective is vital for researchers to approach many research questions comprehensively (Özdemir, 2007; Özdemir, 2008). In this context, it is clear that the Turkish version of the Parental Attitudes About Rewards Scale which was developed by Fabes, Fultz, Eisenberg, Plumleeve, and Christopher (1989) will serve to better understand the parenting styles of many Turkish parents.

We expect that the adaptation of the Parental Attitudes About Rewards Scale into Turkish, conducting the validity and reliability of the scale and sharing findings with the research community will contribute to a better understanding of the parenting styles of Turkish parents.

Method

This study explored the validity and reliability of the Turkish version of the Parental Attitudes about Rewards Scale developed by Fabes et al. (1989) and conducted the adaptation of the scale into Turkish. The scale was developed to examine parental attitudes and behaviors regarding their reward use. The scale consists of two subscales with a total of 15 items. The first scale consists of 10 items that measure parents' attitudes towards reward use. The second subscale consists of 5 items that evaluate parents' behaviors regarding reward use. The translation of the scale into Turkish was carried out by language experts. To test the language equivalency of the scale, English-Turkish and Turkish-English mutual translations were completed. In addition, the scale was examined by experts in the field of measurement and evaluation and academicians working in the field of Turkish Language. Based on the expert opinions, further analysis steps were completed on the reliability and validity of the scale. After completing the pilot study and the formal editing, the scale was considered ready to be administered. The scale was implemented with a total of 352 families, including 254 mothers and 98 fathers whose child is attending three different primary schools, which were predetermined for the study, located in the central district of Nigde Province. Within the scope of the validity study, the construct validity of the scale was examined, whereas, within the scope of the reliability study, the total item correlations and Cronbach Alpha internal consistency coefficients were calculated.

Findings

Within the scope of the validity study of the scale, the construct validity was examined and Explanatory Factor Analysis (EFA) was performed to reveal the evidence for the construct validity. As a result of the EFA, it was determined that the scale was three-dimensional. Confirmatory Factor Analysis (CFA) was conducted to test the suitability of the structure obtained as a result of EFA. To provide reliability evidence of the scale, the Cronbach Alpha correlation coefficient, which gives the item-total correlation and the internal consistency information, was calculated. When the multiple fit indices ($\chi^2 / df = 2.62$, AGFI = 0.91, GFI = 0.94, RMSEA = 0.062, NFI = 0.92, NNFI, CFI and IFI = 0.95) as a result of CFA, it was observed that the values obtained from the analysis were within acceptable criteria. The Cronbach alpha internal consistency of the adapted scale was found to be .76

Discussion and Conclusion

Many researchers have suggested that parents tend to use positive reinforcement and rewards to increase the likelihood of the repetition of positive behaviors of their children (Bower, 2012; Cameron & Pierce, 2002; Morgan, 2000). Although there are researchers who support the use of rewards in children's education, there are also researchers who address negative perspectives on the use of rewards (Fabes, 1988; 1989; Kohn, 1994). Based on this current debate, collecting quality data on the use of rewards in parent-child interactions is undoubtedly crucial. In Turkey, research studies addressing the attitudes and behaviors of parental use of rewards are quite limited. Therefore, in this study, the Parental Attitudes about Rewards Scale developed by Fabes et al. (1989) was adapted to Turkish and the validity and reliability examinations of the scale were completed. As a result, all findings obtained within the scope of the study indicated that the Turkish version of the Parental Attitudes about Rewards Scale, which consists of 15 items, is a valid and reliable scale following Turkish language rules. The use of this scale in Turkey will further provide researchers with an opportunity to analyze parental use of rewards with their children

GİRİŞ

Sosyal ya da günlük yaşamda farklı durumlara verilen tepkilere karşılık alınan tepkilerin insan davranışlarını şekillendirmede önemli bir yeri olduğu yaygın olarak bilinmektedir (Schunk, 2012). Davranışın şekillenmesine etki eden tepkiler kimi zaman sistematik bir şekilde uygulanırken, kimi zaman da doğal olarak gelişmektedir. Davranışçı yaklaşıma göre öğrenme, “pekiştirmeler” yolu ile gerçekleşmektedir ve davranışların sonuçları gelecekteki davranışların nasıl şekilleneceğini ortaya koyabilmektedir (Alberto ve Troutman, 2012; Bigge ve Shermis, 2004; Kazdin, 2008). Bu bağlamda davranışların sonunda alınan tepkiler, sergilenen davranışların sonuçları da olabilmektedir. Bu yaklaşıma göre çocuklar birçok davranışı hoşla giden olumlu pekiştireçlerin sonucu olarak öğrenebilmektedirler. Bu bağlamda pekiştirme, izlediği tepkinin sıklığını artıracak ya da tepkinin sürmesini sağlayacak şekilde ortama yeni uyarıların eklenmesi ya da ortamdaki uyarıların geri çekilmesi süreci olarak kabul edilmektedir (Ormrod, 2013).

Günümüzde psikoloji ve özel eğitim bilim dallarında pekiştireçlerin olumlu davranışı sürdürme ve güçlendirme etkisi ile olumsuz davranışı azaltmak için bir araç olduğu konusunda görüş birliği olduğu pek çok araştırmacı tarafından vurgulanırken (McLeod, Fisher ve Hoover, 2003), dışsal ve materyal ödül kullanımının çocuğun içsel motivasyonu ve gelişimi üzerine olumsuz etkiler oluşturduğunu savunan araştırmacıların sayısı da gün geçtikçe artmaktadır. Ödüllerin çocuğun eğitiminde kullanılmasının olumsuz etkisini tartışan çalışmaların sayısı son otuz yılda artarken (Kohn, 1994; Leppe ve Henderlong, 2000), alanyazında yapılan bazı araştırmalarda da ödülün pozitif yönde harekete geçirici etkisi olduğunu savunulmakta ve ödüllere dayalı eğitimin olumsuz sonuçlara dayalı eğitimden daha iyi sonuçlar verdiği açık olarak gösterilmektedir (Jakešová ve Slezáková, 2016). Nitekim, Carlson, Mann ve Alexander (2000) ödül ve tepkinin bedelini çocukların aldıkları görev üzerindeki motivasyon ve performanslarına etkisini 40 DEHB’li ve 40 kontrol grubu çocuk üzerinde çeşitli değişkenler açısından incelemişlerdir. Araştırmanın sonuçları her iki grup içinde ödül veya tepkinin bedelinin çocukların performansları, görevi tekrar yapma isteği ve motivasyonları üzerinde olumsuz bir etkisinin bulunmadığını göstermiştir. Ancak DEHB’li grupta tepkinin bedelinin davranışsal değerlendirmeye dayalı içsel motivasyonu artırdığı araştırmacılar tarafından rapor edilirken ödülün, çocukların kendi motivasyonlarını değerlendirdikleri özdeğerlendirme durumlarda daha etkili olduğunu göstermişlerdir. Öte yandan çocuğun eğitiminde ödül kullanımına eleştirel yaklaşan araştırmacılar, ödül ve ceza kullanımının aynı disiplin yaklaşımının değişmeyen iki boyutu olarak değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadırlar (Kohn, 1994).

Ödüller bir davranışın yapılma olasılığını artıran haz ve keyif vericiler ya da ayrıcalıklar olarak kabul edilmektedir (Navaro, 2006). Ödüller çocuğun motive edilenmesinde kullanıldıklarında sözel pekiştireçler (yorumlar, taktirler, sözel övgüler vb.), maddi nesnelere (şekerleme verme, okul harçlığı vb.) veya televizyon izleme, kendi seçtiği etkinlikle ilgilenme gibi ayrıcalıkları da içerebilmektedir (Albeto ve Troutman, 2012; Theunissen, Vogels ve Reijneveld, 2015). Bir ödülün pekiştirici nitelikte olup olmadığına ise davranış üzerindeki etkilerine bakılarak karar verilmektedir. Pekiştirme, ödüllendirme ile zaman zaman eş anlamda kullanılmasına karşın, her ödül aslında pekiştireç görevi görmeyebilmektedir. Bu bağlamda ödüller pekiştireçlerden farklılaşabilmektedir. Pekiştireç olma durumu, uyarının kendi özelliği ile ilgili değil; davranış üzerinde bıraktığı etkiyle ilişkilidir (Piazza, Roane ve Karsten, 2011). Bir kişinin bir şeyi sevmesi (ödül), sevilen şeyin davranışı değiştirebileceği anlamına gelmezken, insanlar bir şeyi sevseler dahi, sevdikleri şeyin davranışlarını pekiştirici görevi göstermeyebileceği de gözlenebilmektedir.

Çocukların olumlu kişilik özellikleri edinmelerini destekleyici ebeveynlik stilleri uzunca bir süredir gelişim psikolojisi, eğitim psikolojisi ve özel eğitim gibi pek çok disiplinin ortak ilgi alanıdır. Nitekim anne babalar çocuklarını yetiştirirken çocuklarının istedik bazı davranışlarını artırmak, örneğin sosyal becerilerini geliştirmek isterken, sorumluluklarını yerine getirme problemleri gibi istenmeyen bazı davranışlarını da azaltmak isterler. Ebeveynlerin çocuklarına karşı tutarlı ve düzenli sergiledikleri davranış stillerinin, çocukların gelişiminde ve ruhsal durumlarında belirleyici rol oynayabildiği belirtilmektedir (Seven, 2008). Amerikan Pediatri Akademisi, Çocuk ve Aile Sağlığının Psikososyal Boyutları Komitesi (Committee on Psychosocial Aspects of Child and Family Health, 1998), etkili disiplin stratejilerinin üç ana unsuru içermesi gerektiğini belirtmektedir. Bu unsurlardan birincisi olumlu ve pozitif destekleyici ebeveyn-çocuk ilişkisi ile karakterize edilen öğrenme ortamı, ikincisi olumlu pekiştireçler ile istedik davranışların artırılması, üçüncüsü ise, ceza ya da diğer uygun teknikler (mola, ayrıcalıkların kısıtlanması) ile istenmeyen davranışın azaltılması olarak açıklanmıştır. Dahlberg, Moss ve Pence (1999) ise çocuklarının farklı davranışlarına nasıl tepki vermeleri gerektiği konusunda bilgili ve tutarlı ebeveynlerin; çocuklarını gerekli durumlarda takdir edip, hata yaptıklarında da hatalarını fark ettirerek kişilik gelişimlerine olumlu katkılar sağlayabildiklerini göstermişlerdir.

Çocukların sağlıklı gelişimlerinde olumlu ebeveynlik davranışlarına sahip anne babaların önemli bir yerinin olduğu alanyazında tartışmasız kabul edilmektedir (Taylor, Manganello, Lee ve Rice, 2010; Deković, Janssens ve Van As, 2003). Ebeveynlerin çocuklarını yetiştirmede en önemli görevlerinden biri, çocuğun bireyselliğinin teşvik edildiği ve fiziksel, bilişsel ve sosyal potansiyelini keşfetmesini kolaylaştıran güvenli, sıcak ve sevgi dolu bir büyüme ortamı sağlamalarıdır. Nitekim çocukların merak ve öğrenme duygusunu harekete geçiren, keşfetme duygularını destekleyici çevre sunan ebeveynlik stillerinin önemini ortaya koyan çalışmalar da bulunmaktadır (Schunk ve Pajares, 2002). Bu bağlamda çocuğun günlük yaşam içindeki deneyimlerine şekil vererek keşfettiği en yakın çevresi, çocukla etkileşim halinde olan ebeveynlerin çocuklarına karşı sergiledikleri tepkiler haline gelmektedir (Deković, Janssens ve Van As, 2003).

Olumlu ebeveynlik yaklaşımının çocukların sosyal-duygusal ve bilişsel gelişimleri üzerindeki etkileri yaygın görüş birliğine varılmış bir konu olmakla birlikte, pekiştireçleri içeren ödül kullanımının olumlu ebeveynlik yaklaşımı ile ilişkili olup olmadığı da uzunca bir süredir alanyazında tartışma konusudur. Wigfield, Eccles, Fredrics, Simpkins, Roeser ve Schiefele (2015) ödül kullanan ebeveynlerin çocuklarının motivasyonunu olumlu yönde etkilediklerini bildirmişlerdir. Öte yandan, Fabes, Eisenberg, Fultz ve Miller (1988) tarafından 56 çocukla yapılan bir araştırmada çocuklar seçkisiz atama ile 3 farklı deney koşuluna atanarak katılımcı çocukların ilgi çekici bir oyunu oynamaları sağlanmıştır. Çocuklar oyunun başında oyuna karşı negatif, pozitif ve nötr modda olan çocuklar olarak üç gruba ayrılmıştır. Aynı çocuklar oyunu oynamak için ödül alacak ve ödül almayacak çocuklar olarak da kendi içlerinde ikiye ayrılmışlardır. Araştırma sonuçları oyun için ödül almayan ama oyuna karşı negatif modda olan çocuklarla, ödül alan ve oyuna karşı oyunun başında nötr modda olan çocukların oyun tamamlandıktan sonra yeni oyuna olan ilgilerinin olumsuz yönde etkilendiğini göstermiştir. Bu ve benzeri araştırmalar aslında ebeveynlerin ödül kullanımının çocuklar üzerindeki karmaşık etkilerine vurgu yapsalar da, ödül kullanımının çocuk davranışları üzerindeki sonuçlarının otomatik olmadığını göstermektedir. Diğer bir ifade ile çocuğun göreve karşı beslediği duygularının da ödülün sonuçları üzerinde önemli düzeyde etkileri olduğunu pek çok araştırmacı rapor etmektedir. Ebeveynlerin günlük yaşamda ödül kullanımını, daha çok çocuklarının ödev yapma gibi yapmaları gereken bir davranış veya görevi yapmak istemediklerinde kullandıklarını da unutmamak gerekmektedir. Bu bakış açısından ödül kullanımı yeniden değerlendirildiğinde, yani çocukların zaten negatif hissettikleri bir görevi ödül için yaptıklarında

işsel motivasyonlarının ödül kullanımından olumlu etkilenip etkilenmeyeceği konusu, ödül kullanımının etkilerinin ilk bakışta değerlendirildiğinden daha karmaşık bir durum olduğunu göstermektedir. Öte yandan ele alınan araştırmanın sonuçları çocukların zaten pozitif oldukları görevlerde ödüllendirilmelerinin de işsel motivasyonlarını olumsuz etkileyen bir uygulama olduğuna önemli ölçüde dikkat çekmektedir (Fabes vd., 1988).

Alanyazında çok sayıda araştırmacı ödüllerin işsel motivasyon üzerinde olumsuz etkilediğini göstermiş, özellikle yapılan etkinlikten haz duymanın önüne geçtiğini belirtmiş (Ryan ve Deci, 2000) ve öğretmenleri ve ebeveynleri ödül kullanımında dikkatli olmaları konusunda uyarmışlardır (Deci, Koestner ve Ryan, 1999; Deci, Ryan ve Koestner, 2001; Kohn, 1993). Ryan ve Deci (2000; 2009) ödüllerin motivasyonu etkileme gücüne rağmen, öğrenme, kendini düzenleme ve yaratıcılık gibi pek çok istedik bilişsel sürecin gelişiminde olumsuz etkiler oluşturacağını ileri sürmüşlerdir. Öte yandan bazı araştırmacılar ödül kullanımının çocuklar üzerinde aslında son derece karmaşık bir etki oluşturduğunu savunmuş ve ödüllerin çocuğun ilgi ve performansını her durumda olumsuz etkilemeyeceğini göstermişlerdir (Cooke, Chambers, Anez ve Wardle, 2011; Hidi ve Harackiewicz, 2000; Hulleman ve Barron 2010; Lepper ve Henderlong, 2000; Hickey 2003; Sansone ve Harackiewicz, 1998). Grusec (1982) somut ödüllerin paylaşma, yardım etme ve işbirliği yapma gibi sosyal becerilerin sıklığında artışa neden olduğunu göstermiş ancak Fabes vd. (1989) ise ödüllerin çocukların sosyal sorumluluk almaları üzerinde ödül alınmayan koşullar karşılaştırıldığında olumsuz etki oluşturduğunu rapor etmişlerdir. Fabes vd. (1989) yardım etme gibi sosyal durumlarda çocukların ilk uygulamada ödül aldılarsa, ödül almadıkları uygulamada gönüllü olma davranışlarının azaldığını bulmuşlardır. Pek çok araştırmacı çocukların ödül almayı hedefleyerek bir sosyal beceriyi sergileme durumlarında, o davranışı ödül alınmayan koşulda sergilemekten dolayı duyabilecekleri işsel hazı yaşama fırsatından mahrum kaldıklarını belirtmişlerdir (Lepper ve Greene, 1978). Benzer şekilde araştırmacılar, ebeveynlerin sergiledikleri çocuk yetiştirme stilleri ile beraber ödül kullanımı gibi sosyal davranışları kontrol etme stratejilerinin de, çocuklarının sosyal ve moral değerleri edinmelerini etkilediğini açıklamışlardır (Lepper, 1981). Lepper'e göre ödül kullanımı olumlu davranışın ortaya çıkışını desteklese de çocuğun olumlu davranışı içselleşmesini engelleyecek büyüklükte olmamalıdır. Öte yandan çocuklarının her davranışına izin verici bir stille tepki veren ebeveynlerin de çocuklarında kurallara uyma gibi dürtü kontrolü gerektiren davranışları desteklemede zorlanacağı, çünkü zaman içinde istediği gibi davranmasına sürekli izin verilen çocukların bu davranışlarını da içselleştirebileceklerini belirtmişlerdir. Alanyazında pek çok araştırma tutarlı biçimde bir görevi ödül için tamamlayan kişilerin performanslarının ödül beklemeyen kişilere göre daha düşük düzeyde gerçekleştiğini göstermiştir (Deci vd., 1999; Deci vd., 2001; Kohn, 1993). Bu bulgunun kadın ve erkek katılımcılar için doğru olduğu, bilgileri hatırlama gibi görevlerden problem çözme gibi diğer bilişsel görevlere kadar tutarlılık gösterdiği ve küçük çocuklardan daha büyük çocuklara ve yetişkinlere kadar farklı katılımcı gruplarında doğrulandığı görülmektedir.

Görüldüğü üzere, anne babaların ebeveynlik stilleri, ödüllendirme süreçlerinin temel etkileyicileri rolündedir. Belirtilen tüm bu etkiler ve birçok dışsal faktörün motivasyon dinamiği üzerinde etkili olabildiği göz önünde bulundurulduğunda (Viau, 2015) ailelerle çalışan uzmanların ailelerin ödüllere ilişkin tutumları ve tutumlarının bir göstergesi olan davranışlarını anlamaları, çocukların hem öğrenme süreçleri hem de sergiledikleri problem davranışların altında yatan nedenlerin belirlenmesine katkı sağlayabilmektedir. Anne babaların ödüllere ilişkin tutumlarını bilmek önemlidir, çünkü ödüllere ilişkin ebeveyn tutumlarını ve davranışlarını anlamak, çocuğun sosyal ve akademik motivasyon süreci ile ilişkili aile içi çocuk yetiştirme dinamiklerini çözümlenmek açısından önemli bilgiler sağlamaktadır. Üstelik ebeveyn davranışlarının doğrudan ya da dolaylı olarak çocukların olumlu sosyal duygusal gelişimleri üzerinde etkileri olduğu da yaygın olarak bilinmektedir (Roggman, Cook, Innocenti, Norma ve Christiansen, 2013; Ruble, McDuffie, King ve Lorenz, 2008).

Türkiye'de özellikle özel gereksinimli çocuklarla yürütülen pek çok araştırmada ve aile eğitimi alanında, ebeveynlerin öğretim odaklı müdahalelere yoğun olarak maruz kaldıkları ve araştırmacıların da ebeveynlere farklı öğretim tekniklerini öğretme üzerine çalıştıkları yaygın olarak gözlemlenirken, aile içi dinamiklerin anlaşılması, ailenin kültürel özellikleri, ebeveynlerin ebeveynlik stillerinin anlaşılması gibi önemli aile içi ve kültürel dinamiklerin aile merkezli bir yaklaşımla anlaşılmasına yeterli önemin verilmediği araştırmacılar tarafından vurgulanmaktadır (Özdemir, 2007; Özdemir, 2008). Bu bağlamda alanyazına kazandırılacak ödüllere ilişkin anne-baba tutumları ölçeğinin, ebeveynlerin çocuk yetiştirme stillerinin daha iyi anlaşılması hizmet edeceği açıktır.

Literatür bu çerçevede incelendiğinde Fabes, Fultz, Eisenberg, Plumleeve ve Christopher (1989) tarafından geliştirilen Ödüllere İlişkin Anne Baba Tutumları Ölçeği dikkat çekmektedir. Alan yazında bu ölçek Fabes vd. (1989) tarafından annelerin ödüllere ilişkin tutumları / uygulamaları ile çocukların ödüllerin zarar verici etkilerine olan duyarlılığı arasındaki ilişkileri incelemek üzere kullanıldığı dikkat çekmektedir. Ödüllere İlişkin Anne Baba Tutumları Ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlanması ve geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasının yapılarak literatüre kazandırılmasının, Türk ebeveynlerinin ebeveynlik stillerinin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacağı öngörülmektedir. Bu bağlamda bu çalışmanın amacı Fabes vd. (1989) tarafından geliştirilen Ödüllere İlişkin Anne Baba Tutumları Ölçeği'nin (Parental Attitudes About Rewards Scale) Türkçe'ye uyarlanması ve geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasının tamamlanmasıdır.

YÖNTEM

Çalışma Grubu/ Evren- Örneklem

Araştırma için Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Etik Kurulunun izni (Karar no: 2016/02/02) ve Niğde İl Milli Eğitim Müdürlüğünden araştırma için uygulama izinleri alınmıştır. Çalışma grubunun belirlenmesinde öncelikle çalışma grubunun seçileceği okullar tespit edilmiştir. Okullar tespit edilirken coğrafi olarak araştırma uygulamalarının gerçekleştirildiği Niğde şehrinin merkezinde, çevresinde ve kenar mahallelerinde yer alan okullardan tesadüfi örnekleme yoluyla merkez ilçeye bağlı 3 okul seçilmiştir. Çalışma grubunu Niğde İli Merkez İlçeye bağlı 3 ilköğretim okulunda çocukları eğitimlerine devam eden 254 anne ve 98 baba olmak üzere toplam 352 ebeveyn oluşturmuştur. Araştırmaya katılan ebeveynlere ve çocuklara ilişkin demografik özellikler ve dağılımları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1.

Ebeveynlere ve Çocuklara İlişkin Demografik Özellikler Ve Dağılımları

		F	%
Çocuğun Cinsiyeti	Kız	162	46,0
	Erkek	190	54,0
Çocuğun Yaşı	9 yaş	22	6,2
	10 yaş	147	41,8
	11 yaş	159	45,2
	12 yaş	24	6,8
Çocuğun Okul Öncesi Eğitim Durumu	Hiç eğitim görmeyen	92	26,1
	1-6 ay eğitim gören	27	7,7
	1 yıl eğitim gören	154	43,8
	2 yıl eğitim gören	42	11,9
	3 yıl eğitim gören	37	10,5
Ölçü Aracına Cevap Veren Anne - Baba Oranı	Anne sayısı	254	72,2
	Baba sayısı	98	27,9
Çocuk Sayısı	1 çocuklu aile	35	9,9
	2 çocuklu aile	164	46,6
	3 çocuklu aile	112	31,8
	4 çocuklu aile	25	7,1
	5 ve üstü çocuklu aile	18	4,6
Anne Yaş	20-29 yaş	29	8,2
	30-39 yaş	222	63,1
	40-49 yaş	94	26,7
	50 yaş ve üstü	7	2,0
Baba Yaş	30-39 yaş	168	47,7
	40-49 yaş	145	41,2
	50 yaş ve üstü	39	11,1
Anne Eğitim Düzeyi	Okuryazar değil	10	2,8
	Okuryazar	15	4,3
	İlkokul mezunu	127	36,1
	Ortaokul mezunu	56	15,9
	Lise mezunu	90	25,6
	Üniversite mezunu	54	15,3

Tablo 1 devamı

Baba Eğitim Düzeyi	Okuryazar değil	5	1,4
	Okuryazar	8	2,3
	İlkokul mezunu	78	22,2
	Ortaokul mezunu	67	19,0
	Lise mezunu	101	28,7
	Üniversite mezunu	92	26,1
Annenin Mesleği	Ev Hanımı	285	81,0
	Öğretmen	20	5,7
	Memur	16	4,5
	İşçi	10	2,8
	Özel Sektör	7	2,0
	Diğer	14	4,0
Babanın Mesleği	İşsiz	4	1,1
	Öğretmen	23	6,5
	Memur	44	12,5
	İşçi	53	15,1
	Özel Sektör	13	3,7
	Diğer	215	61,1

Ölçek Uyarlama Çalışmasının Aşamaları

Ödüllere ilişkin anne baba tutumları ölçeğinin uyarlama çalışmasını yapmak için ilk olarak ölçeği geliştiren araştırmacı olan Dr. Richard Fabes'den ölçeğin Türkçe'ye uyarlanması ve geçerlik, güvenilirlik çalışmalarının yürütülmesine ilişkin izinler alınmıştır. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlanması ve geçerlik, güvenilirlik çalışmaları için Seçer (2015)'in belirtmiş olduğu, ihtiyacın belirlenmesi, ölçme aracının belirlenmesi, çeviri ekibinin oluşturulması, dil ve alan uzmanlarının belirlenmesi, ölçeğin Türkçe'ye çevrilmesi, çevrilen formların karşılaştırılması, ölçeğin Türkçe'den orijinal diline çevrilmesi, çevrilen form ile ölçeğin orijinal halinin karşılaştırılması, dil geçerliliğinin test edilmesi, uzman görüşlerinin alınması, uzman görüşlerine göre düzenlemelerinin yapılması, pilot uygulamaların yapılması, ölçeğin son şeklinin verilmesi ve uygulamaların yapılması aşamaları izlenmiştir. Bu bağlamda öncelikle İngilizce ve Türkçe'yi çok iyi derecede bilen altı dil uzmanı ve 2 alan uzmanı akademisyenden bir çeviri ekibi oluşturulmuştur. Ölçeği çevirme aşamasında her iki dili de akıcı olarak konuşabilmenin yanı sıra, çalışma yapılan kültürleri tanıyan, ölçeğin ölçtüğü yapı hakkında bilgiye sahip olan akademisyenler tercih edilmeye çalışılmıştır. İzleyen adımda ölçeğin İngilizce formu, Türkçe'ye çevrilmiştir. Araştırmacılar ve dil uzmanları tarafından birbirinden bağımsız olarak yapılan çeviriler bir araya getirilerek çevirilerin ortak yönlerine bakılmış ve orijinaline uygun olacak şekilde bir çeviri elde edilmeye çalışılmıştır. Oluşturulan Türkçe form dil uzmanlarına verilerek tekrar İngilizce'ye çevrilmiştir. Geri çeviri sonrasında ölçeğin Türkçe formu, yeniden İngilizce'ye çevrilen formu ve orijinal ölçek formu dil uzmanları tarafından tekrar değerlendirilmiştir. Türkçe formunun İngilizce formuna yakın olduğu saptanmıştır. Ayrıca, ölçme ve değerlendirme uzmanı ve alan uzmanlarından görüş alınmış Türkçe yazım ve anlatım kurallarına uygun olup olmadığı Türkçe Eğitimi alanında çalışan iki uzman akademisyen tarafından incelenmiştir. Uzmanlardan alınan görüş ve öneriler doğrultusunda ölçeğe son şekli verilmiş ve ölçek pilot uygulamaya hazır hale getirilmiştir. Ölçeğin anlaşılabilirliğini ve uygulama süresini belirlenmek üzere ölçek pilot çalışma olarak 75 anne ve babaya uygulanmıştır. Bu aşamada ölçek biçimsel olarak düzenlenmiş uygulamaya uygun olduğu görülmüştür. Düzenlemesi yapılan ölçek belirlenen okulların idareci ve öğretmenlerinden yardım alınarak tesadüfi olarak seçilmiş şubelerden öğrencilerin anne babalarından gönüllü olanlara araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Ölçeğin yapısal boyutunu ortaya koymak amacı ile Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) yapılmıştır. Bu analiz sonucunda elde edilen yapının uygunluğunu test etmek amacı ile Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Toplanması

Belirlenen okulların idareci ve öğretmenlerinden yardım alınarak tesadüfi olarak seçilmiş şubelerden öğrencilerin velileri ile ilk olarak birinci araştırmacının gerçekleştirdiği birebir görüşmeler ile araştırma hakkında ayrıntılı bilgi verilmiştir. Çalışmaya katılmaya gönüllü olan ebeveynlere okul giriş saatinde ya da çıkış saatlerinde, okula ayrıca zaman ayırarak gelen gönüllü velilere de okul rehberlik servisinde veri toplama araçları dağıtılmış, ebeveynlerin demografik bilgi formunu ve ölçü aracını

doldurmaları sağlanmıştır. Okuma yazma bilmeyen 15 ebeveyn, ölçeği birinci araştırmacı ile beraber doldurmuştur.

Verilerin Analizi

Ölçeğin geçerlik çalışması kapsamında yapı geçerliğine bakılmış ve yapı geçerliğine ilişkin kanıtlar ortaya koymak amacıyla Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) ve Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin güvenilirliğine ilişkin kanıtlar sunmak içinse madde-toplam korelasyonu ile iç tutarlılık anlamında bilgi veren Cronbach Alfa korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Ölçeğin güvenilirlik çalışması kapsamında yürütülen analizler ve Açıklayıcı Faktör Analizi için SPSS 22 istatistik paket programından, yapı geçerliği kapsamında yürütülen DFA için ise Lisrel 8.7 programından yararlanılmıştır. Kayıp veriler analize dahil edilmemiştir.

BULGULAR

Aracın geçerlik ve güvenilirlik çalışmasında yapılanlara bu bölümde değinilmiştir. Aracın geçerlik çalışması kapsamında yapı geçerliği incelenmiş, güvenilirlik çalışması kapsamında ise madde toplam korelasyonları ile Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır.

Yapı geçerliği

Ölçeğin yapı geçerliğine ilişkin kanıtlar ortaya koymak amacıyla AFA ile DFA yapılmıştır.

Açıklayıcı Faktör Analizi

Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA), ölçeğin faktör yapısını ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Çok değişkenli bir istatistik olan AFA yapılmadan önce örneklem büyüklüğü, uç değerler, normallik varsayımları sınanmıştır. Öncelikle veri setindeki uç değerler belirlenerek veri setinden çıkarılmıştır. Tek değişkenli uç değerlerin incelenmesi için maddelere verilen yanıtlara ilişkin ayrı ayrı standart z değerleri hesaplanmış ve bu değerlerin (-3) ile (+3) aralığında olduğu belirlenmiştir. Çok değişkenli uç değerleri belirlemek amacıyla 15 değişken için Mahalonobis uzaklıkları hesaplanmış ve beş değer 0,001 düzeyinde χ^2 tablo değerinden büyük olduğu belirlenerek veri setinden çıkarılmıştır. Bu şekilde veri setinde toplam 352 kişi kalmıştır. AFA'da faktörleştirme tekniklerinden Temel Bileşenler Analizi kullanılmıştır. Maddelerin hangi boyuta daha iyi yerleştiğini belirlemek amacıyla ise dik döndürme yöntemlerinden varimax (maksimum değişkenlik) kullanılmıştır. Yapılan AFA sonucunda örneklem büyüklüğünün yeterli olup olmadığı ve çok değişkenli normallik varsayımının karşılanıp karşılanmadığı hakkında bilgi veren Kaiser Meyer Olkin (KMO) Testi ve Barlett Testi sonuçları Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2.

KMO Ve Barlett Testi Sonucunda Elde Edilen Bulgular

KMO		.799
Barlett Testi	Ki-kare (X^2)	1322.00
	Sd	105
	P	.000

Tablo 2 incelendiğinde KMO değeri 0.799, Barlett Küresellik testi sonucuna göre Ki-kare (χ^2) değeri ise 0.01 düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir ($\chi^2=1322.00$, $p<.01$). KMO değerinin “0.50-0.60 arasında ise kötü”, 0.60-0.70 arasında olması örneklem büyüklüğünün “zayıf”, “0.70-0.80 arasında olması orta”, 0.80-0.90 arasında olması iyi”, “0.90 üzerinde olması mükemmel” düzeyde olduğunu göstermektedir (Leech, Barrett ve Morgan, 2005'den aktaran, Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk, 2010). Bu bulgular örneklem büyüklüğünün yeterli olduğunu ve verilerin çok değişkenli normal dağılım gösterdiğini ortaya koymaktadır. AFA sonucunda elde edilen faktör yükleri ise Tablo 3 'de verilmiştir.

Tablo 3.

Maddelere İlişkin Faktör Yükleri

Madde Numarası	Faktör Yükleri		
	1	2	3
m9	,765		
m5	,763		
m8	,751		
m4	,728		
m3	,617		
m7	,490		
m1*		,706	
m6*		,674	
m10*	,400	,543	
m2*	,425	,526	
m14			,711
m11			,688
m12			,668
m15			,655
m13			,566

*Tersten puanlanan maddeler

Tablo 3 incelendiğinde maddelerin üç farklı boyutta toplandığı görülmektedir. AFA sonucunda ölçeğin orijinal hali iki boyutlu olan ölçek üç boyutlu olarak ele alınmıştır. Birinci boyuttaki maddeler olumlu tutumu ifade eden maddelerdir ve faktör yükleri 0.490 ile 0.765 arasında değişmektedir. İkinci boyuttaki maddeler olumsuz tutumu ifade eden maddelerdir ve faktör yükleri .526 ile 0.706 arasında değişmektedir. 2 ve 10. Maddeler her iki boyutta da yüksek yük değerine sahip olmasına rağmen faktör yükleri arasındaki fark 0.10'dan büyük olduğu için bu maddeler ölçekten çıkarılmamıştır (Büyüköztürk, 2009). Davranış boyutundaki maddelerin de faktör yükleri 0.566 ile 0.711 arasında değişmektedir.

Doğrulayıcı Faktör Analizi

Doğrulayıcı Faktör Analizi, ölçeğin orijinal formundaki iki faktörlü yapısının doğrulanıp doğrulanmadığını belirlemek amacıyla 352 kişiden elde edilen veriler üzerinde yapılmıştır. DFA ile model-veri uyumuna ilişkin hesaplanan istatistiklerden en sık kullanılanları Ki-kare (χ^2), χ^2 /sd, RMSEA, NNFI, NFI, CFI, IFI, GFI ve AGFI'dir. Hesaplanan χ^2 /sd oranının ikiden ve RMSEA değerinin 0.05'ten düşük çıkması; GFI, AGFI, NFI, NNFI, CFI ve IFI değerlerinin 0.95'ten yüksek çıkması model veri uyumunun mükemmel, 0.90 ve üzeri olması uyumun iyi olduğunu göstermektedir (Jöreskog ve Sörbom, 1993; Sümer, 2000; Tabachnick ve Fidell, 2007; Yılmaz ve Çelik, 2009).

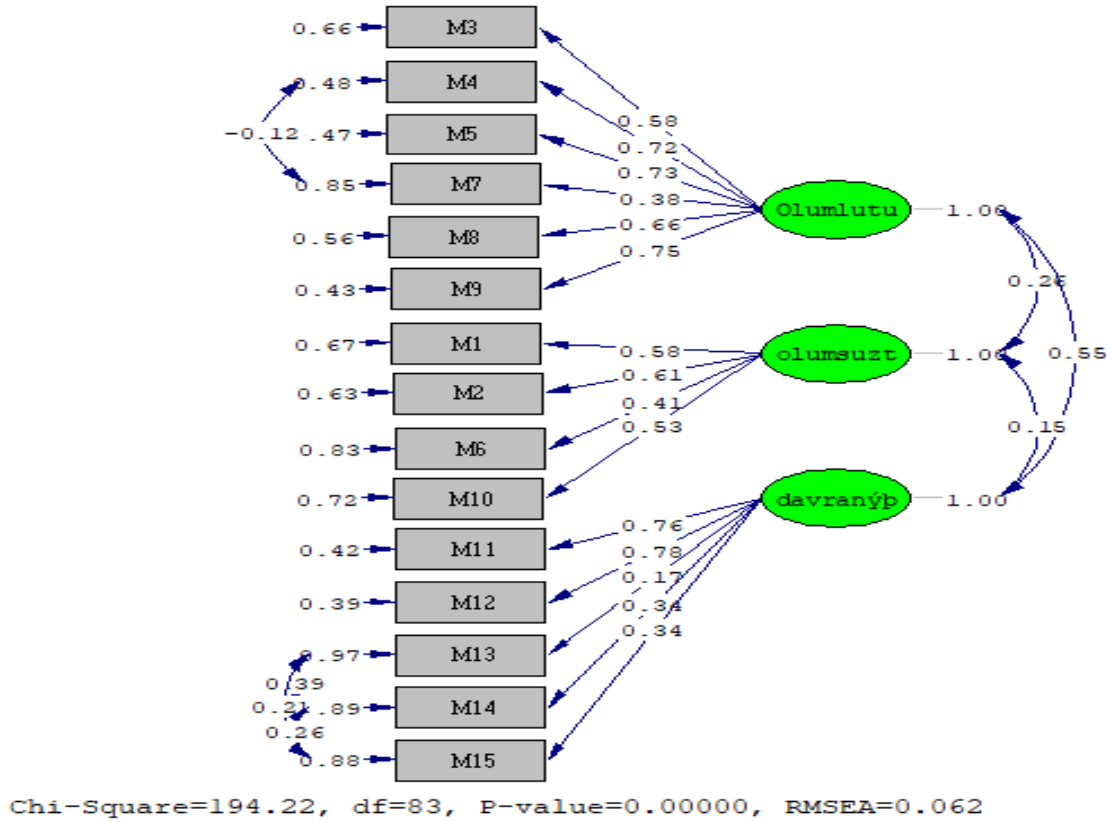
Araştırmada Ödüllere İlişkin Anne Baba Tutumları Ölçeği'nin DFA ile model-veri uyumuna ilişkin elde edilen istatistikler Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4.

Ödüllere İlişkin Anne Baba Tutumları Ölçeği İçin Uyum İyiliği Değerleri

	χ^2	Sd	P	χ^2 /sd	RMSEA	NFI	NNFI	CFI	GFI	AGFI	IFI
Modifikasyon öncesi	314.24	87	p<.05	3.61	0.086	0.86	0.88	0.90	0.89	0.85	0.90
13-14	237.97	86		2.76	0.071	0.89	0.91	0.93	0.92	0.88	0.93
14-15	224.66	85		2.64	0.068	0.90	0.93	0.93	0.92	0.89	0.93
13-15	202.51	84		2.41	0.063	0.91	0.94	0.94	0.93	0.90	0.94
4-7	194.22	83		2.34	0.062	0.92	0.95	0.95	0.94	0.91	0.95

DFA sonucunda, modifikasyonlar yapılmadan önce χ^2/sd oranı 3.61, AGFI değeri 0.85, GFI değeri 0.89, RMSEA değeri 0.086, NFI değeri 0.86, NNFI değeri 0.89, CFI ve IFI değerleri ise 0.90 bulunmuştur. Modifikasyonlardan sonra ise χ^2/sd oranı 2.34, AGFI değeri 0.91, GFI değeri 0.94, RMSEA değeri 0.062, NFI değeri 0.92, NNFI, CFI ve IFI değerleri ise 0.95 bulunmuştur. Tablo 2 incelendiğinde, NNFI, CFI ve IFI uyum iyiliği değerlerinin mükemmel NFI, GFI ve AGFI değerlerinin ise iyi olduğu görülmektedir. Model veri uyumuna ilişkin değerlerin tamamı dikkate alındığında, kurulan modelin veriyle kabul edilebilir düzeyde uyum verdiği söylenebilir. Faktör yükleri incelendiğinde ise, 13. Maddeye ilişkin faktör yükünün düşük olduğu fakat bu maddeye ilişkin t değerinin (2.83) anlamlı olduğu görülmektedir. Bu bulgular Ödüllere İlişkin Anne Baba Tutumları Ölçeği'nin üç faktörlü yapısının elde edilen verilerde doğrulandığını ve bu nedenle de ölçeğin yapısal geçerliğe sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Şekil 1. Ödüllere İlişkin Anne Baba Tutumları Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Güvenirlilik

Ödüllere İlişkin Anne Baba Tutumları Ölçeği'nin güvenilirliğini sınamak amacıyla madde geçerliğine kanıt sağlayan, maddelerin birbirleriyle ve testin tamamıyla ne kadar tutarlı olduğunun ölçüsünü veren madde-toplam korelasyonu ile Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı hesaplanmıştır.

Madde-Toplam Korelasyonları (Madde Ayırt edicilik indeksleri)

Madde geçerliğine kanıt olarak madde-toplam korelasyonları hesaplanmıştır. Bir ölçme aracındaki maddelerin madde-toplam korelasyonlarının pozitif ve 0.30'dan büyük olması maddelerin benzer davranışları örneklediğini ve bireyleri iyi derecede ayırt ettiğini dolayısıyla da iç tutarlılığının yüksek olduğunu gösterirken bir maddenin madde-toplam korelasyonunun 0.30'un altında olması ve işaretinin eksi olması ise, maddenin diğer maddelerle ölçülmek istenen özelliği ölçmede yetersiz kaldığını göstermektedir (Büyüköztürk, 2009; Tezbaşaran, 2008).

Tablo 5.

Ödüllere İlişkin Anne Baba Tutumları Ölçeği'nde Yer Alan Maddelere Ait Madde-Toplam Korelasyonları

Madde Numarası	Madde Toplam Korelasyonları		
	Olumlu tutum	Olumsuz tutum	Davranış
m3	,500		
m4	,601		
m5	,651		
m7	,307		
m8	,599		
m9	,661		
m7		,448	
m8		,405	
m9		,349	
m10		,377	
m11			,497
m12			,460
m13			,357
m14			,486
m15			,431

Ölçek maddelerinden alınan puanlar ile ölçeğin toplam puanı arasındaki ilişkiyi açıklayan madde-toplam korelasyonları (madde ayırt edicilik değerleri) Ödüllere İlişkin Anne Baba Tutumları Ölçeği'nin olumlu tutum boyutu için 0.307 ile 0.661, olumsuz tutum boyutu için .349 ile 0.448 arasında, Ödüllere İlişkin Anne Baba Tutumları Ölçeğinin davranış boyutu için 0.357 ile 0.497 arasında değişmektedir. Hesaplanan tüm bu madde-toplam korelasyon değerleri ise 0.01 düzeyinde anlamlıdır. Bu sonuçlar, ölçekteki maddelerin geçerliklerinin yeterli olduğunu ve aynı davranışı ölçmeye yönelik maddeler olduklarını ortaya koymaktadır.

Cronbach Alfa Katsayısı

Ödüllere İlişkin Anne Baba Tutumları Ölçeği'ndeki maddelerin birbiriyle tutarlılığını belirlemek için Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı hesaplanmıştır. Yapılan güvenilirlik analizi sonucunda Ödüllere İlişkin Anne Baba Tutumları Ölçeğinin Olumlu Tutum Boyutuna ilişkin iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı 0.80, olumsuz tutumuna ilişkin iç tutarlılık güvenilirlik katsayısı 0.62, Ödüllere İlişkin Anne Baba Tutumları Ölçeğinin Davranış Boyutuna ilişkin 0.69 bulunmuştur. Ölçeğin tamamına ilişkin güvenilirlik katsayısı ise 0.76 bulunmuştur. Büyüköztürk (2009)'e göre de psikolojik testler için hesaplanan güvenilirlik katsayısının 0.70 ve daha yüksek olması test puanlarının güvenilirliği için yeterli görülmektedir. Özdamar (1999)'a göre ise güvenilirlik katsayısının 0.60 ve üzeri olması aracın yeterli güvenilirliğe sahip olduğunu göstermektedir. Hesaplanan güvenilirlik katsayıları her bir alt boyutun ve ölçeğin tamamının güvenilirliğine sahip olduğunu dolayısıyla maddelerin ölçülmek istenen yapıyı birbiriyle tutarlı bir şekilde ölçebildiğini ortaya koymaktadır.

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu araştırmada Fabes vd. (1989) tarafından geliştirilen Ödüllere İlişkin Anne Baba Tutumları Ölçeği'nin Türkçe uyarlaması ile geçerlilik ve güvenilirlik çalışması gerçekleştirilmiştir. Araştırmada Türkçe'ye çevrilen ölçeğin İngilizce orijinaline bağlı kalınarak uzman görüşlerine ve ön uygulama sonuçlarına dayalı olarak Türkçe'ye uyarlama çalışmaları tamamlanmıştır. İlk olarak dil uzmanları ve alan uzmanları tarafından çevirisi yapılan ölçeğin daha sonra anlaşılabilirliğini değerlendirmek üzere bir pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Pilot uygulama araştırma örneklemine benzer özellikler taşıyan 75 anne baba ile yapılmış ve maddelerin anlaşılabilirliği değerlendirilerek pilot uygulama sonucunda oluşturulan öneriler doğrultusunda düzenlemeler yapılarak ölçeğin kapsam geçerliği süreci tamamlanmıştır. Türkçe'ye çevrilen ölçek, geçerlilik ve güvenilirlik çalışması doğrultusunda 377 aileye uygulanmıştır.

Ölçeğin yapısal boyutlarını ortaya koymak amacı ile Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) uygulanmıştır. Bu analiz sonucunda elde edilen yapının uygunluğunu test etmek amacı ile Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin güvenilirliğine ilişkin kanıtlar sunmak amacıyla madde-toplam korelasyonu ile iç tutarlılık bilgisini veren Cronbach Alfa korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. DFA sonucunda ($\chi^2/sd = 2.62$, AGFI = 0.91, GFI = 0.94, RMSEA = 0.062, NFI = 0.92, NNFI, CFI ve IFI = 0.95) çoklu uyum indeksleri incelendiğinde, analiz sonucu elde edilen değerlerin kabul edilebilir ölçütlerin içerisinde olduğu gözlenmiştir. Uyarlanan ölçeğin Cronbach alpha iç tutarlılığı .76 bulunmuştur.

Çok sayıda araştırmacı ebeveynlerin, çocuklarının olumlu davranışlarını desteklemek için olumlu pekiştirici niteliğinde ödül kullanabileceklerini ileri sürmüştür (Bower, 2012; Cameron ve Pierce 2002; Morgan, 2000). Çocukların yetiştirilme sürecinde ödül kullanımını destekleyen araştırmacılara karşın, ödül kullanımına karşı güçlü tezler savunan araştırmacılar da vardır (Fabes, 1988; Fabes, vd., 1989; Kohn, 1994). Pek çok araştırmacı motivasyon gibi içsel faktörleri gözönüne almayan özellikle davranış değiştirme programların tutum ya da daha özeldir davranış değişikliğinde kalıcı değişiklikler oluşturmada uzun sürede başarılı olamadıkları görüşünü savunmaktadırlar. Araştırmacılar çocukların ödüle maruz kalma aracılığıyla, davranışlarının sorumluluğunu alma veya uygun davranışları üretmede içsel motivasyon oluşturma yerine dışsal bir uyarı elde etme amacını güttüklerini, bu durumun ise içsel motivasyon geliştirme ve öğrenme süreçlerini olumsuz etkilediğini savunmaktadırlar (Kohn, 1994). Bu perspektif, ödül ve cezanın birbirinin zıddı uygulamalar olmadığını aksine aynı yaklaşımın iki farklı yüzü olduğunu savunmaktadır. Nitekim araştırmalarda sıklıkla ödül kullanımına başvuran ebeveynlerin çocuklarının akranlarına göre daha az verici olduklarının da rapor edildiği görülmektedir (Fabes vd., 1989; Grusec, 1991; Kohn, 1990).

Alanyazında ebeveynlerin ödül kullanımının 1900'lü yıllardan itibaren giderek güç kazanan bir olumlu ebeveynlik davranışı olarak ebeveynlere kazandırılması gerekliliği tartışılırken, çocukların yetiştirilme sürecinin davranış sonucunda elde edilen sonuçlarla tek başına açıklanamayacak kadar karmaşık bir süreç olduğunu tartışan araştırmacılar da vardır. Bu araştırmacılar çocukların ödül kullanılan bir durumdaki öncül duygusal tepkilerinin, ödüllendirilen durumun niteliğinin ve kullanılan ödüllerin, yaşanan olumlu sonucu baskılama gücünün ödül kullanımının çocuklar üzerindeki etkilerini karmaşıktığı savunmaktadırlar (Cameron ve Pierce 2002; Morgan, 2000). Tüm bu tartışmalar çerçevesinde ebeveynlerin çocuklarla olan iletişimlerinde ödül kullanımına ilişkin nitelikli verilerin toplanması kuşkusuz çok önemli hale gelmektedir.

Ödüllere İlişkin Anne Baba Tutumları Ölçeği'nin Türkçe uyarlama, geçerlilik ve güvenilirlik analizlerinin tamamlandığı bu araştırmada, ölçeğin Türkçe'ye uygun geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu görülmüştür. Ancak ölçeğin geçerlik ve güvenilirliğinin yeterli olduğuna dair elde edilen bulgulara rağmen, sonuçlar değerlendirilirken çalışmaya ilişkin göz önünde bulundurulması gereken bazı sınırlılıklar da bulunmaktadır. Ödüllere İlişkin Anne Baba Tutumları Ölçeği'nin geçerlik ve güvenilirlik verileri sadece Niğde ili merkezindeki üç ilkökula çocuğu devam eden ve normal gelişim gösteren çocukların ailelerine uygulanmıştır. Bu açıdan, geçerlik ve güvenilirlik verilerinin güçlendirilmesi amacıyla ölçeğin farklı illerden oluşturulmuş daha büyük ve farklı özellikler (özel gereksinimli çocuğu olan ebeveynleri) içeren örneklem gruplarına uygulanması ve analizlerin tekrarlanması önerilmektedir. Ek olarak, Türkiye'de anne babaların ödüllere ilişkin tutumlarını belirlemeye yönelik çalışmaların sınırlı olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu çalışma kapsamında geçerlik ve güvenilirlik analizleri yapılan Ödüllere İlişkin Anne Baba Tutumları Ölçeği'nin yapılacak ileri araştırmalara yol göstereceği düşünülmektedir. Sonuç olarak, çalışma kapsamında elde edilen tüm bulgular 15 maddeden oluşan Ödüllere İlişkin Anne Baba Tutumları Ölçeği'nin Türkçe formunun dil yönünden Türkçe'ye uygun, geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu göstermektedir. İleri araştırmalarda Türkiye'de ebeveynlerin çocuklarını yetiştirme süreçlerinde ödül kullanımının daha iyi anlaşılması ve ebeveynlik stili içerisinde ödül kullanımı ile birlikte çocuk ve aile ile ilişkili diğer değişkenlerin birlikte ele alınarak değerlendirilebileceği araştırmaların gerçekleştirilmesi mümkün olacaktır.

KAYNAKÇA

- Alberto, P. A., & Troutman, A. C. (2012). *Uygulamalı davranış analizi [Applied behavior analysis]* (1. baskı). (H. Sarı, Çev. Ed.). İstanbul: Nobel
- Bigge, M. L., & Shermis, S. S. (2004). *Learning theories for teachers*. Boston, MA: Pearson Allyn & Bacon

- Bower, A. A. (2012). *What we do when children are good: How parents reinforce their preschool children's prosocial behaviors, and the effectiveness of these strategies across contexts*. (Order No. 1515370). Available from ProQuest Dissertations veamp; Theses Global. (1033500168). Retrieved from <https://search.proquest.com/docview/1033500168?accountid=16645>
- Büyüköztürk, Ş. (2009). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*, Ankara: Pegem Yayınları.
- Cameron, J., & Pierce, W. D. (2002). *Rewards and intrinsic motivation: Resolving the controversy*. Westport, CT: Bergin & Garvey.
- Carlson, C. L., Mann, M., & Alexander, D. K. (2000). Effects of reward and response cost on the performance and motivation of children with ADHD. *Cognitive Therapy and Research*, 24(1), 87-98.
- Committee on Psychosocial Aspects of Child and Family Health. (1998). Guidance for effective discipline. *Pediatrics*, 101(4), 723-728.
- Cooke, L. J., Chambers, L. C., Añez, E. V., & Wardle, J. (2011). Facilitating or undermining? The effect of reward on food acceptance. A narrative review. *Appetite*, 57(2), 493-497.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., & Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları* (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Dahlberg, G., Moss, P., & Pence, A. R. (1999). *Beyond quality in early childhood education and care: Postmodern perspectives*. Psychology Press.
- Deci, E. L., Koestner, R., & Ryan, R. M. (1999). A meta-analytic review of experiments examining the effects of extrinsic rewards on intrinsic motivation. *Psychological Bulletin*, 125, 627-668.
- Deci, E. L., Ryan, R. M., & Koestner, R. (2001). The pervasive negative effects of rewards on intrinsic motivation: response to cameron (2001). *Review of Educational Research*, 71(1), 43-51.
- Deković, M., Janssens, J. M., & Van As, N. M. (2003). Family predictors of antisocial behavior in adolescence. *Family Process*, 42(2), 223-235. <https://doi.org/10.1111/j.1545-5300.2003.42203.x>
- Fabes, R. A., Eisenberg, N., Fultz, J., & Miller, P. (1988). Reward, affect, and young children's motivational orientation. *Motivation and Emotion*, 12(2), 155-169.
- Fabes, R. A., Fultz, J., Eisenberg, N., May-Plumlee, T., & Christopher, F. S. (1989). Effects of rewards on children's prosocial motivation: A socialization study. *Developmental Psychology*, 25(4), 509-515. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.25.4.509>
- Grusec, J. E. (1982). The socialization of altruism. In N. Eisenberg (Ed.). *The Development of prosocial behavior* (pp. 139-166). New York: Academic Press.
- Grusec, J. E. (1991). Socializing concern for others in the home. *Developmental Psychology* 27(2), 338-342.
- Hidi, S., & Harackiewicz, J. M. (2000). Motivating the academically unmotivated: A critical issue for the 21st century. *Review of Educational Research*, 70(2), 151-179.
- Hulleman, C. S., & Barron, K. E. (2010). Teacher motivation and performance pay: Separating myth from reality. *Phi Delta Kappan*, 91(9), 27-31.
- Jakešová, J., & Slezáková, S. (2016). Rewards and punishments in the education of preschool children. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 217, 322-328.
- Jöreskog, K. G., & Sörbom, D. (1993). *LISREL 8: Structural equation modeling with the SIMPLIS command language*. Chicago, IL: Scientific Software International Inc.
- Kazdin, A. E. (2008). *Parent management training: Treatment for oppositional, aggressive, and antisocial behavior in children and adolescents*. Oxford University Press.
- Kazdin, A. E. (2012). *Behavior modification in applied settings*. Waveland Press.
- Kohn, A. (1990). *The brighter side of human nature: Altruism and empathy in everyday life*. New York: Basic Books.
- Kohn, A. (1993). *Punished by rewards: The trouble with gold stars, incentive plans, A's, praise, and other bribes*. Boston: Houghton Mifflin.
- Kohn, A. (1994). The risks of rewards. *Educational Resources Information Center (ERIC) Digest*, (EDO-PS-94-14).
- Lepper, M. R. (1981). Intrinsic and extrinsic motivation in children: Detrimental effects of superfluous social controls. In W. A. Collins (Ed.), *Minnesota Symposium on Child Psychology* (Vol. 14, pp. 115- 214). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Lepper, M. R., & Greene, D. (1978). *The hidden costs of reward*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.

- Lepper, M. R., & Henderlong, J. (2000). Turning "play" into "work" and "work" into "play": 25 years of research on intrinsic versus extrinsic motivation. In C. Sansone ve J. M. Harackiewicz (Eds.), *Intrinsic and extrinsic motivation: The search for optimal motivation and performance* (pp. 257–307). San Diego, CA: Academic Press.
- McLeod, J., Fisher, J., & Hoover, G. (2003). *The key elements of classroom management: Managing time and space, student behavior, and instructional strategies*. ASCD.
- Morgan, C. T. (2000). *Psikolojiye giriş* (14. baskı). (S. Karakaş, Çev.). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü Yayınları
- Navaro, L. (2006). *Gerçekten beni duyuyor musun?* 13. Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Ormrod, J. E. (2013). *Öğrenme psikolojisi*. (M. Baloğlu Çev. Ed.). Ankara: Nobel Akademi.
- Özdamar, K. (1999). *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi I*. Eskişehir: Kaan Kitabevi.
- Özdemir, S. (2007). A paradigm shift in early intervention services: From child centeredness to family centeredness. *Dil ve Tarih Coğrafya Dergisi*, 47(2), 13-25.
- Özdemir, S. (2008). Family centered early intervention services. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 3(2), 321-334.
- Piazza, C. C., Roane, H. S., & Karsten, A. (2011). Identifying and enhancing the effectiveness of positive reinforcement. In W.W. Fisher, C.C. Piazza, H.S. Roane (Eds.), *Handbook of applied behavior analysis*, (pp. 151-164). New York: The Guilford Press.
- Roggman, A. L., Cook, A. G., Innocenti, S. M., Norman, J. V., & Christiansen, K. (2013). Parenting interaction with children: Checklist of observations linked to outcomes (PICCOLO) in diverse ethnic groups. *Infant Mental Health Journal*, 34(4), 290-306.
- Ruble, L., McDuffie, A., King, A. S., & Lorenz, D. (2008). Caregiver responsiveness and social interaction behaviors of young children with autism. *Topics in Early Childhood Special Education*, 28(3), 158-170. <https://doi.org/10.1177/0271121408323009>
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). When rewards compete with nature: The undermining of intrinsic motivation and self-regulation. In C. Sansone ve J. M. Harackiewicz (Eds.), *Intrinsic and extrinsic motivation: The search for optimal motivation and performance* (pp. 13-54). San Diego, CA: Academic Press.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2009). Promoting self-determined school engagement: Motivation, learning, and well-being. In K. Wentzel & A. Wigfield (Eds.), *Handbook of motivation at school* (pp. 171-196). New York: Routledge.
- Sansone, C., & Harackiewicz, J. M. (1998). "Reality" is complicated. Comment on Eisenberger and Cameron. *American Psychologist*, 53, 673-674.
- Schunk, D. H. (2012). *Learning theories an educational perspective sixth edition*. Pearson.
- Schunk, D. H., & Pajares, F. (2002). The development of academic self-efficacy. In A. Wigfield & J. S. Eccles (Eds.), *Development of achievement motivation* (pp. 15–31). Academic Press. <https://doi.org/10.1016/B978-012750053-9/50003-6>
- Seçer, İ. (2015). *SPSS ve LISREL ile pratik veri analizi*. Ankara: Anı.
- Seven, S. (2008). *Çocuk ruh sağlığı* (1. Baskı). Ankara: Pegem Net.
- Sümer, N. (2000). Yapısal eşitlik modelleri: Temel kavramlar ve örnek uygulamalar [Structural equation modeling: Basic concepts and applications]. *Türk Psikoloji Yazıları*, 3(6), 49-74.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2007). *Using Multivariate Statistics (5th ed.)*. New York: Allyn and Bacon.
- Taylor, C. A., Manganello, J. A., Lee, S. J., & Rice, J. C. (2010). Mothers' spanking of 3-year-old children and subsequent risk of children's aggressive behavior. *Pediatrics*, 125(5), e1057-e1065.
- Tezbaşaran, A. A. (2008). *Likert tipi ölçek hazırlama kılavuzu (elektronik sürüm)*. Mersin: Türk Psikologlar Derneği.
- Theunissen, M. H., Vogels, A. G., & Reijneveld, S. A. (2015). Punishment and reward in parental discipline for children aged 5 to 6 years: prevalence and groups at risk. *Academic Pediatrics*, 15(1), 96-102.
- Viau, R. (2015). *Okulda motivasyon: Okulda güdüleme ve güdülenmeyi öğrenme*. (Y. Budak, Çev.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Wigfield, A., Eccles, J. S., Fredricks, J. A., Simpkins, S., Roeser, R. W., & Schiefele, U. (2015). Development of achievement motivation and engagement. In M. E. Lamb & R. M. Lerner (Eds.), *Handbook of child*

psychology and developmental science: Socioemotional processes (pp. 657–700). John Wiley & Sons, Inc. <https://doi.org/10.1002/9781118963418.childpsy316>

Yılmaz V., & Çelik, H. E. (2009). *LISREL ile yapısal eşitlik modellenmesi-I*. Ankara: Pegem Akademi.